

רשות הדיבור

כתב: עומרי גל



פיתוח מורעל. צילום: און ולנסי

95% מהרעלות בעלי החיים בישראל נעשות בזדון

חטיבת המדע של רשות הטבע והגנים הציגה לאחרונה מחקר חדש המנתח את בעיית הרעלות בעלי החיים בישראל, שגובה את חייהן של מאות חיות בר מדי שנה ומאיימת להכחיד את אוכלוסיית הנשרים בצפון הארץ. הדוח, שנערך על ידי ד"ר נעם לידר, האקולוג הראשי של הרשות, מגלה שברוב המקרים של המקרים, הבעיה אינה שימוש לא אחראי בחומרי הדברה למטרות הדברת מזיקים, אלא שימוש שנעשה בחומרי הדברה שאינם מוחזקים ברישיון, כדי להרעיל חיות בכוונה תחילה, ושעלול לגרום גם למוות של בני אדם. "החקלאים מבקשים לפגוע בחיות הבר שגורמות להן נזקים ותוך כך פוגעים גם במינים אחרים, חלקם נדירים, שניזונים מהפיתיונות או מפגרי החיות שהורעלו", מוסיף ד"ר לידר. סך הכל תועדה פגיעה במשך שנה אחת ב-21 מיני יונקים וב-45 מיני עופות, שמרביתם טורפים ודורסים.

אלי אמיתי, מנכ"ל רשות הטבע והגנים מדגיש: "יש צורך היום, יותר מתמיד, בשינוי מערכתי ורב תחומי ביחס של מדינת ישראל לנושא הרעלות. רשות הטבע והגנים משקיעה מאמצים ומשאבים רבים בטיפול בהרעלות ואף בנזקים הנגרמים לחקלאות, אך הפתרון האמיתי הוא באיחוד כוחות של כלל הגורמים אשר יש בכוחם להשפיע. היום נמצא בידינו דוח מדעי המנתח נתונים שנאספו בקפידה ומציע דרכי פעולה ברמה רב מערכתית".



פירוק הצינור בנחל דוד. צילום: יעקב קוס



המים חוזרים לנחל דוד

כשנתיים וחצי לאחר שנחתם הסכם המים בין רשות הטבע והגנים ובין קיבוץ עין גדי הוצא לאחרונה צינור השאיבה מנחל דוד, ובכך שבה השפיעה הטבעית בנחל במלואה. זאת לאחר יותר מ-50 שנה שבהן נשאבו חלק ממימי הנחל לשימוש קיבוץ עין גדי. בהסכם המים שהושג בשנת 2007 נקבע להשיב 100% מהזרימה הטבעית במי הנחלים ערוגות ודוד לטבע, ולהשיב 100% מהשפיעה הטבעית במעיין עין גדי. עוד נקבע בהסכם, שינוי ייעוד שטחו של מדרון עין גדי לשמורת טבע והחייאת נחל עין גדי החרב כנחל איתן לאחר 50 שנות אכזב. ואכן, בחודשים האחרונים נערך מבצע לשיקום בית הגידול הנדיר במדרון עין גדי, שבמסגרתו נשתלו כבר כ-500 עצים ושיחים נדירים שאכלסו בעבר את השמורה. כעת, כאמור, זוכה גם נחל דוד לתקומה והופך לנחל איתן.

"ההסכם בעין גדי הוא הוכחה שניתן להגיע למצב שבו גם הטבע וגם בני האדם מרוויחים ומתקיימים זה לצד זה", אומר **דודי גרינבאום**, מנהל שמורת טבע עין גדי.

"ההסכם מהווה חלק ממאבקה של רשות הטבע והגנים על 'זכותו של הטבע למים'", מדגיש **אלי אמיתי**, מנכ"ל רשות הטבע והגנים. "מאז שנחתם הסכם המים ואומץ על ידי רשות המים והשדולה הירוקה בכנסת, נעשו פעולות רבות שעניינן השבת השפיעה הטבעית לנחלי השמורה, עין גדי, ערוגות ועתה גם נחל דוד. ההסכם מאפשר לנו לשמור טוב יותר ואף לשקם חלקים נרחבים מנוה המדבר בעין גדי, שנפגעו כתוצאה משאיבת המים ממעיינות השמורה. ההישג חשוב במיוחד מכיוון שהוא איפשר את השבת המים לטבע למרות החורפים השחונים שחוותה ישראל בשנים האחרונות".

החלה כתיבת ספר תורה במצדה

שי אברמוביץ, סופר סת"ם מהעיר נהריה, החל בחנוכה במבצע ראשון מסוגו: אברמוביץ' ישהה מדי יום, במהלך השנה הקרובה, מאחורי מחיצת זכוכית בבית הכנסת העתיק שעל בימת ההר בגן לאומי מצדה, ושם יכתוב ספר תורה מיוחד שייתרם לבית הכנסת בסוף השנה. המבצע הייחודי הזה נעשה בשיתוף רשות הטבע והגנים ובית חב"ד ים המלח, והוא ממומן על ידי תורם אמריקאי.

בכוונתו של התורם להגיע לישראל ולמצדה בינאר הקרוב ולהתקין מצלמת אינטרנט בבית הכנסת, שתעביר את תהליך כתיבת הספר בשידור ישיר לכל העולם. הסופר יכתוב את הספר בעזרת נוצה, כמיטב המסורת, וכבר עתה הגיעו המונים לצפות בתחילת העבודה ואף ליטול חלק בכתיבת העמודים הראשונים.

"אין ספק שסיפורה של מצדה מעורר אצל אנשים רגשות חזקים, ורבים המקרים שבהם מבקרים מבקשים להביע את רגשותיהם", אומר **איתן קמפבל**, מנהל גן לאומי מצדה. "אך אין ספק שזהו עבורי ניסיון מיוחד במינו. בית הכנסת במצדה שימש את המורדים היהודים בטרם נפלה מצדה לידי הרומאים, וגם היום מגיעים אנשים רבים למקום על מנת לציין בו אירועים יהודיים כמו בר מצווה ואף טקסי חופה שנערכים על בימת ההר. פעילות כזו מחייה את האתר הארכיאולוגי ואת ההיסטוריה של העם היהודי בארץ ישראל, ומקרבת את הציבור לסיפור החשוב של מצדה. הסופר יישב במהלך כל הזמן מאחורי מחיצת הזכוכית בבית הכנסת והמבקרים יוכלו לראות את עבודת כתיבת הספר מקרוב ולהתרגש".



שמורות טבע חדשות בישראל

שמורת טבע ים האלמוגים

השמורה (1,293 דונם) מגנה על שוניית האלמוגים, המהוות ריכוז עשיר של ערכי טבע מוגנים ויפים, בתחום שבין קצה מניפת הסחף הקדומה של נחל שלמה (חוץ אלמוג) לבין גבול מצרים בטאבה, מהחוף ועד לקו 500 מטר ממנו. שגשוגה של השוניית מותנה בתנאי סביבה יציבים ונקיים מהפרעות, ועל כן למעורבות אנושית בסביבה הימית השפעה מכרעת. זיהומים למיניהם, עבודות תשתית ופיתוח באזורי החוף, דיג יתר ותיירות לא מבוקרת, גורמים לתהליך מואץ של הרס שוניית האלמוגים בעולם. השמורה מצטרפת ליותר מ-200 פארקים ושמורות טבע ימיות שהוכרזו עד היום בעולם, באזורים של שוניית אלמוגים.

שמורת טבע בריכת תמסח

שמורת טבע בריכת תמסח באזור נחל תנינים הורחבה ב-178 דונם. השמורה היא שריד מנופי ביצות הכבארה שהשתרעו בראשית המאה על שטחים נרחבים והיוו בית גידול לח ייחודי למגוון עשיר של בעלי חיים וצומח שחלק ממנו כבר נכחד. המעיינות הרבים שבשמורת תמסח הם "חלון" לאקוויפר ירקון-תנינים, ומהווים את מקור המים הנקיים המשמעותיים לנחל תנינים, שהוא הנחל האיתן האחרון בנחלי מישור החוף בישראל שבו עדיין רמת הזיהום המוגבלת מאפשרת את קיומם של בתי גידול ומינים מקוריים. בעבר הוכרזו רק 21 דונם משטח הביצה שהשתרעה על כ-6,000 דונם, מרביתו משמש כיום כשטח חקלאי, והשטח שהתווסף משלים את ההכרזה של השטח הביצתי שנותר ויאפשר הגנה טובה עליו, לצד פעילות של אישור ושיקום מינים של חי וצומח שנעלמו מנחלי החוף ומביצותיו. בנוסף הורחבה שמורת טבע נחל בצת ב-1,225 דונמים נוספים.

לאחרונה הוכרו 9,000 דונמים נוספים בישראל כשמורת טבע, לאחר ששר הפנים הכריז על שמורות הטבע ים האלמוגים באילת וחולות פלמחים במרכז הארץ, וכן על צירוף שטחים נוספים לשמורות הטבע בריכת תמסח ונחל בצת. ההכרזות החדשות מסכמות שנה של עשייה מאומצת מצד רשות הטבע והגנים, ומשלימות 19 שמורות טבע וגנים לאומיים שהוכרזו השנה.

אלי אמיתי, מנכ"ל רשות הטבע והגנים: "הכרזה על שטחים כעל שמורות טבע וגנים לאומיים היא הדרך הטובה ביותר להבטיח את שמירתם לדורות, והיא מאפשרת לרשות לנהל את השטח גם מבחינת מחקר מדעי וקידום תוכניות לשמירת הטבע במקום, גם מבחינת הסדרת הטילים במקום והסברה למטיילים, וגם מבחינת אכיפה כנגד פגיעה בערכי הטבע שבמקום. יש חשיבות גדולה להכרזות החדשות, בין אם היא בשמירה על שוניית האלמוגים הייחודית של מפרץ אילת, שהיא הצפונית ביותר מסוגה בעולם, ובין אם מבחינת ההגנה על שטחים פתוחים ועל בתי גידול ייחודיים במרכז הארץ. אני מזמין את הציבור לטייל בשמורות ובגנים החדשים, ורק לא לשכוח לשמור על כללי הטיל ולא לכגוע בטבע".

שמורת טבע חולות פלמחים

השמורה (6,209 דונם) נמצאת במישור החוף המרכזי, מדרום לנחל שורק. השמורה כוללת חולות מיוצבים למחצה ונוודים, כשבשקעים שבין הדיונות, היכן שמצויים מי תהום, מתקיימת צמחיית לענה חד-זרעית ורותם המדבר, קנה סוכר מצרי וקנה מצוי. בחלק מהשקעים עומדים מים בחודשי החורף ויוצרים בריכות עונתיות, אותם מאכלסים מינים שונים של חסרי חוליות מימיים ואלהים נמשכים עופות מים שונים כאגמיות וברכיות. בנוסף מצויים בשמורה צבאים, שועלים, חזירי בר, תנים וגם מיני זוחלים ומכרסמים של בית הגידול החולי. השמורה נועדה לשמר חלק מאזור החולות הנוודים והמיוצבים למחצה של מישור החוף, שאלו הם בתי גידול שכמעט לא נותר להם ייצוג לאחר פיתוח נרחב של חבל ארץ זה.

חיילי גבעתי מתגייסים לניקיון צילום: שחר ישכרוב



הדרכות בנושאי שמירת טבע ומורשת לחיילי צה"ל

רשות הטבע והגנים זכתה במרכז של מרכז החינוך של משרד הביטחון וחיל החינוך, ותרכז מעתה את כל פעילויות ההדרכה בצה"ל בנושאים של שמירת טבע ומורשת ישראל. במסגרת תנאי המרכז ידריכו מדריכי הרשות טיולים של יחידות צה"ל השונות והרשות תשתתף בהכשרת מש"קי חווי"ה (חינוך וידיעת הארץ) בשיתוף עם מדור מורי"ה (מורשת ישראל וידיעת הארץ) של חיל החינוך.

בנוסף יינתנו ליחידות צה"ל השונות הרצאות על ידי מיטב אנשי המקצוע של רשות הטבע והגנים בנושאים שונים, החל בשמירה על השטחים הפתוחים ועל הים וחופו, דרך סוגיות שונות כדוגמת סחר לא חוקי בערכי טבע וזכות הטבע למים, וכלה בשימור אתרים ובארכיאולוגיה. הרשות תקים מוקד ייעוץ מיוחד לחיילי צה"ל אשר מבקשים לטייל בארץ, שבו יוכלו לקבל מידע על מסלולים שונים, המלצות לטיולים בני כמה ימים, ייעוץ בתכנון נכון של הטיל ובביטחון ועוד.

רשות הטבע והגנים מקיימת מערך חינוך נרחב בפריסה כלל ארצית, אשר מבוסס על 11 מרכזי חינוך והסברה (מחו"ה), מצפון ועד אילת, ובהם מועסקים כ-500 מדריכים. **אלי אמיתי**, מנכ"ל רשות הטבע והגנים: "החיילים הם דור העתיד של מקבלי ההחלטות, והם נמצאים בקשר רצוף עם הטבע והמורשת ההיסטורית של ארץ ישראל. שיתוף הפעולה יאפשר לחיילים הצצה לעבודה היומיומית של הפקחים, של המדריכים ושל אנשי השימור והמדע של הרשות, עבודה שהיא הלכה למעשה שמירת הטבע והמורשת בישראל. אנחנו נערכים למתן מענה לאלפי ימי הדרכה מתוכננים מדי שנה ופועלים במרץ להקמת מרכז פדגוגי שירכז ויפתח תכנים בנושאים של שמירת טבע ומורשת בהתאמה לחיילי צה"ל וליחידות השונות".